

ELŐSZÓ

Az új írókat valójában akkor mutatjuk be az olvasónak, amikor írásait be tudjuk már fűzni az irodalomtörténet fejlődésrendjébe, s megjelenésük szükségszerűségére, az örökölt és szerzett javak értékére utalhatalunk.

A fiatal Veress Zoltán önálló kötettkerekedett novellatermése ebből a szempontból különösen tanulságos. Már első olvasásra sem beszélhetnénk ezekről a novellákról másként, mint egy hazai irodalmunkban már kibontott témakör egészséges folytatásáról. Az új író világa nagyjában ugyanaz a külvárosi népélet, melyet nálunk Nagy István és Asztalos István emelt be az irodalomba, a sokszor izgalmas történetekben azonban annyi újabb mondanivaló csillan fel, hogy ezzel az író irodalmunk szocialista gazdagodásához járul hozzá.

Minden író elsősorban saját élményanyagát hordja ki. Amíg Nagy István is, Asztalos István is a kapitalizmusról a szocializmusra való forradalmi átmenet hatalmas változásait élte át s tükrözi munkáiban, addig az újabb író-nemzedék eszmélkedése már a szocialista építés győzelmének időszakára esik. Ami író-nagyjaink élményanyagában pártos hősök előnyomulása ellenséges

terepen s küzdelme a felszabadulás után megbújt ellen-
séges elemekkel, az az új viszonyok közt felnőtt író-
gárda esetében már a közösség erkölcsének diadala a
bűnözéssé züllött kispolgári önzés egyedi maradványai
felett. Veress Zoltán novelláiban a múlt rendszer leg-
feljebb fájó emlék (beszélgetésben, gondolatban idézik),
s az új erkölcs – akár belső lelki vajúadásban, akár
tettekben nyilvánul meg – már a tömegek természetes
megnyilatkozása, amire minden becsületes ember biz-
tonsággal támaszkodhatik. Itt már nem az új egyéni
kivívásán van a hangsúly, hanem a megváltozott tár-
sadalom jellegzetes közfelfogásának logikus érvényesü-
lésén az egyének életében. Éppen ebben a logikai egy-
szerűségben rejlik a Veress-novellák újszerű hatása. Az
alapgondolat már nem az új erkölcs kiharcolásának
szüksége, hanem általánossá válásának elkerülhetetlen
bizonyossága.

Az egyes novellák elemzése megerősíti első benyo-
másunkat. Vajon a tömegetől elütő-e, hősi voltában
kiváló-e, magára különlegesen felfigyeltető-e Barabás
Lajos alakja (Örökség), azé a fiatalemberé, aki a gyári
munkát és a szerelmi házasságot előnyben részesíti apja
kis műhelyének fejlesztésével s az ezzel kapcsolatos érdek-
házassággal szemben? Vagy talán csodálkozunk Pintér
Bélán, az orvostanhallgatón (Szabadesés), aki szakít a
ház-szerzés rögeszméjétől megszállt, mások kárára manő-
verező családdal, s a jogosan szobát igénylő Domo-
kos-családnak ad igazat? S miért is lenne szembetűnő
Ajtai Sándor tanyasi tanító szerelmi fordulata a kulák-
szellemiségtől való elundorodtában (Kacsavadászat)?
Mindezekben az esetekben a pozitív magatartás tulaj-
donképpen a legtermészetesebb mai reagálás idejüket
múlt, szinte groteszkké vált jelenségekre, s az írónak

a z általános erkölcsi igazság érvényesítésében nincs is szüksége semmiféle célzatos moralizálásra.

De hát akkor mi az érdekes ezekben az írásokban? A közerkölcs – a szocializmusra jellemző közösségi magatartás – győzelmében feszülő társadalmi optimizmus. Veress Zoltán megerősít bennünket abban a hitünkben, hogy harcos és építő nekifeszüléseink nem voltak hiába. A novelláiban megnyilvánuló általánosság egy új világ alapja, ezért hat megnyugtatóan, ezért emel új távlatok felé.

Különösen azok a novellák ragadnak magukkal, ahol bensőleg tanúi lehetünk a jobb, a helyesebb, a másnak megfelelőbb felfogás kiforrásának. Borovszky, az építész-mérnök, kijárást vállal, hogy bizonyos prémiumok kedvéért más üzemektől kaparintson el valami anyagot (Menetirány), s két munkás – a fiatal Hatházi és az öreg Benkő – ellesett beszélgetése munkáról, családról, barátokról szégyeníti meg a lelke mélyén. Mire Bukarestbe érkezik, győz is magában, holott útitársaival a maga ügyéről nem is beszélt. Mindennapos események és kis lelki fordulatok láncolata magyarázza meg nekünk a nyámnyila Kardos Ignác megkeményedését is (Szárzavillám), szembeszállását tolvaj vejével a gyári portás becsületéért, s izgalommal várjuk, összekerekül-e újra a Halász-család (Négyszemközt), miután az aszszony feladta bizalmatlanságát az újjal szemben, elengedte a tengerre a kis Ibit, sőt hajlandó férje új munkahelyére is kiköltözködni, a vadon mélyén keletkezett új munkatelepre.

Csupa kis dolog, s a kicsiségekben az új ember nagysága! Stílusban a szerzőnek van még finomodnivalója (nem ismeri eléggé a szavak sejtető takarékoságát), de felismeri a valóban az igazat, s már pusztán ezzel

is lelkesít. Szocialista humánus izzik akár Balog Béla becsületes szerelmi ajánlatában (Rabszolgaság), melylyel kimentí a megaláztatás poklából a boldogtalan családi életet élő Rósz Irmát, akár pedig abban a bizarrnak tűnő – s a polgári happyendre egyáltalán nem ütő – döntésben, mellyel egy bizonyos Imre félkarú útitársnője életébe lép (Szenvedély). Itt már nemcsak a régi bűnöket, lelki görcsöket, elaljasodásokat gyűri le az új erkölcs, hanem képes leszámolni a régi előítéletekkel is, és lelki öröm magasztosságáig gyűjtja fel két ember belső viszonyát.

Veress Zoltán örökölt is, szerzett is irodalmi értéket, s ezzel a kötetével beáll irodalomtörténetünk fejlődő menetébe. Egyszerű dolgokról mindennaposan mer írni, s mégis új kor új szépségeivel nyújt ünnepi hangulatot.

BALOGH EDGÁR